

УДК 338.439.02(477)

О.Б. Шмаглій, к.е.н., с.н.с.,
проф. наук. співр. відділу економічних досліджень
Інститут продовольчих ресурсів НААН України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СИРОВИННОЇ БАЗИ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Визначено особливості формування та розміщення сировинної бази харчової промисловості – сільськогосподарського виробництва сировинних ресурсів (сировинний фактор просторової локалізації харчової промисловості). На основі повносистемних досліджень сировинної бази харчової промисловості встановлено, що оцінка техніко-технологічного рівня матеріально-технічної бази сільського господарства має суттєву диференціацію по регіонах. Економічну ефективність сировинної бази харчової промисловості регіонів представлено інтегральними оцінками продуктивності сільськогосподарського виробництва, ринкового покриття та зважених матеріальних витрат 1 га ріллі в рослинництві тощо. Обґрунтовано напрями підвищення техніко-технологічного рівня матеріально-технічної бази та виробничих фондів сільськогосподарського виробництва сировинних ресурсів у регіонах України.

Ключові слова: харчова промисловість, сировинна база, розміщення, економічна ефективність сировинної бази харчової промисловості, техніко-технологічний рівень матеріально-технічної бази сільського господарства, напрями поліпшення техніко-технологічного рівня матеріально-технічної бази та виробничих фондів сільськогосподарського виробництва сировинних ресурсів у регіонах України.

O.B. Shmahliy, candidate of economic sciences, senior research worker,
a leading researcher of the department of economic research,
Institute of Food Resources NAAS, Kyiv, Ukraine

THE FEATURES OF FORMATION AND ALLOCATION OF THE RESOURCE BASE OF THE FOOD INDUSTRY OF UKRAINE

The features of formation and allocation of the resource base of the food industry - agricultural raw materials (raw factor spatial localization of the food industry) are determined. On the grounds' of full-system raw materials food industry's basis research, it was found that the evaluation process of technical-technological and material base of agriculture has a significant differentiation by region. The economic efficiency of raw materials basis of food industry is presented via regional integrated assessments of agricultural productivity, market coverage and measured material costs 1 ha of arable land in cropping and so forth. Ways to improve technical and technological level of technical-technological basis and production assets of agricultural raw materials in the regions of Ukraine is substantiated.

Keywords: food industry, raw materials basis, allocation, economic efficiency of food industry's raw material, technical and technological level of material and technical base of agriculture, ways to improve the technical and technological level of material basis and production assets of agricultural raw materials production in the regions of Ukraine.

ОСОБЕННОСТИ ПРОСТРАНСТВЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ СЫРЬЕВОЙ БАЗЫ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

Определены особенности формирования и размещения сырьевой базы пищевой промышленности – сельскохозяйственного производства сырьевых ресурсов (сырьевой фактор пространственной локализации пищевой промышленности). На основе полносистемных исследований сырьевой базы пищевой промышленности установлено, что оценка технико-технологического уровня материально-технической базы сельского хозяйства имеет существенную дифференциацию по регионам. Экономическую эффективность сырьевой базы пищевой промышленности регионов представлено интегральными оценками производительности сельскохозяйственного производства, рыночного покрытия и взвешенных материальных затрат 1га пахотных земель в растениеводстве. Обосновано направления повышения технико-технологического уровня материально-технической базы и производственных фондов сельскохозяйственного производства сырьевых ресурсов в регионах Украины.

Ключевые слова: *пищевая промышленность, сырьевая база, размещение, экономическая эффективность сырьевой базы пищевой промышленности, технико-технологический уровень материально-технической базы сельского хозяйства, направления улучшения технико-технологического уровня материально-технической базы и производственных фондов сельскохозяйственного производства сырьевых ресурсов в регионах Украины.*

Постановка проблеми. Ефективний стійкий розвиток харчової промисловості України, країни з великим різноманіттям природно-кліматичних умов, можливий лише при врахуванні фактору просторового розвитку. Просторовий розвиток передбачає врахування як вертикальних (центр – регіони), так і горизонтальних міжрегіональних економічних, соціальних та виробничих господарських зв'язків. На характер розміщення харчової промисловості впливає і впливатиме фактор неоднорідності та нерівномірності соціально-економічного розвитку території країни із врахуванням існуючої диференціації щодо щільності розселення та обумовлені цим різні рівні розвитку сільськогосподарського виробництва сировинних ресурсів по території країни. Дослідження регіональних проблем економічного розвитку сировинного потенціалу харчової промисловості України дають підстави стверджувати, що можливості українських регіонів є об'єктивно різними. Проте виробнича неоднорідність не повинна призводити до виникнення «депресивних» територій та порушення стійкого постачання населення харчовою продукцією.

Проблема розвитку сільськогосподарського територіального та економічного простору виникла давно і, фактично, не є виключно галузевою. Вона більш багатогранна і складна, та стосується, зокрема, населення, розселення, розвитку сільської території тощо. Соціально-економічні проблеми розвитку сільськогосподарського простору не вирішувалися через недостатні обсяги фінансування з державного та місцевих бюджетів. Другими за значимістю є соціально-екологічні проблеми сільськогосподарського простору: деградація земель, хімічне й радіаційне забруднення (інтоксикація), господарська деструкція тощо. На третьому місці – галузеві економічні проблеми хаотичного залучення в економічний оборот земель сільськогосподарського призначення у контексті формування класу лендлордів й хижацького використання земель, загроза національній продовольчій безпеці, скорочення ринку праці й феномен зростання кількості безробітних, але зайнятих у присадибному господарстві селян. Всі ці та інші причини виникнення й загострення

регіональних проблем сільськогосподарського сировинного потенціалу харчової промисловості є суспільно визнаними й актуальними [1 – 5; 8 – 10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі створено доволі потужне методологічне підґрунтя для подальшого дослідження зазначених проблем. Просторова (регіональна) економіка розкрила свій предмет і метод дослідження в економічних працях О.М. Алімова, А. Вебера, О.Г. Гранберга, М.І. Долішнього, С.І. Дорогунцова, У. Ізарда, В. Крісталлера, Ю.П. Лебединського, А. Леша, І.І. Лукінова, М. Месаревица, Д. Мідоуза, М.М. Некрасова, Е. Пестеля, А.Ю. Пробста, О.М. Онищенко, В.М. Поповкіна, І.О. Сингаївського, Я.Г.Фейгіна, Дж.Форрестера, Дж.Фрідмана, П. Хагетта та багатьох інших. Значна частина наукових праць вітчизняних вчених присвячена визначенню сутності регіонального розвитку, районуванню, спеціалізації та концентрації виробництва в АПК в цілому, сільському господарстві та харчовій промисловості. Водночас гострота сьогоденних проблем просторового розвитку сировинного потенціалу харчової промисловості залишають питання оцінки його розміщення та просторової локалізації серед найбільш актуальних і вимагають подальшого всебічного дослідження та узагальнення.

Метою роботи є повносистемна оцінка особливостей просторового розвитку сировинного потенціалу харчової промисловості України, обґрунтування основних напрямів підвищення його ефективності.

Виклад основних результатів дослідження. Почнемо з базового аспекту у повносистемному визначенні орієнтирів розвитку вітчизняного потенціалу регіонального розвитку сировинної бази харчової промисловості – територіального розподілу земельних ресурсів (рис. 1). Територія донедавна була ознакою сталою, нині територія АРК є анексованою РФ.

	2002	1995	2967	2705	3174	2349	
1267	2030	1379	2038	2077	2856	3095	2529
	1278	794	2640	2438	3069	2236	
		3304	2425	2830	2679		

Рис. 1. Картосхема території областей України, тис. га [6;7;9;10]

Просторова організація сільського господарства визначається, насамперед, наявними земельними ресурсами, якщо вони не будуть втрачені (зокрема, і через ринок). За показником кількості орних земель (33,5 млн. га) Україна у світовому рейтингу розташувалася на п'ятому місці після США (185 млн.га), Китаю (145 млн.га), РФ (130 млн.га) і Канади (46 млн.га). Виробничий потенціал створення сировинних сільськогосподарських ресурсів європейських країн фактично спадаючий: Франція володіє 18 млн га, Іспанія – 15 млн га, Польща – 14 млн га, ФРН – 12 млн га, Румунія – 10 млн га. Наявний світовий ресурс України у глобальній світовій системі – 2,4% [6; 8; 9].

Слід акцентувати увагу й на тому, що вже з 1990 р. сформувалася негативна динаміка скорочення кількості орних земель і вилучення землі з обробітку у ряді областей України, а тому відродження і збереження природно-ресурсного потенціалу виробництва сільськогосподарських сировинних ресурсів в регіонах України є проблемою, яка не втрачає своєї актуальності.

Середній рівень сільськогосподарського освоєння території України (66%) і орних земель (84%) для природно-кліматичних зон є зростаючими від Карпат (46; 69) до Степів (74; 85), що відповідає природно-кліматичним умовам [6; 7; 9]. Локалізація сільського господарства і його природно-кліматичні ресурси утворюють територіальний каркас просторового розвитку харчової промисловості (рис. 2).

МАТРИЦЯ КАРТОГРАМИ ОБЛАСТЕЙ

	ВО-07	РН-56	ЖИ-18	КИ-32	ЧН-79	СУ-59	
ЗА-21	ЛВ-46	ТЕ-61	ХМ-68	ЧК-71	ПО-53	ХА-63	ЛУ-39
	ІФ-26	ЧВ-77	ВІ-05	КГ-35	ДН-12	ДО-14	
		ОД-51	МІ-48	ХЕ-65	ЗП-23		
				АК-03			

	0,46	0,59	0,74	1,05	0,88	1,06	
0,14	0,37	0,87	1,16	1,31	1,31	1,20	1,21
	0,19	0,77	1,28	1,26	1,07	1,38	
		1,19	1,18	0,79	1,27		

Рис. 2. Коефіцієнти локалізації сільського господарства в областях України.[6, 7, 9]

Сільськогосподарські земельні ресурси розподілено між користувачами з ознаками парцеляції (процесу подрібнення): господарства товарного землеробства утримують 54,3%; фермери – 8,9%, громадяни з товарними ділянками (до 2 га) – 18,7; підсобні присадибні ділянки (до 0,25 га) – 12,9; ділянки для випасання худоби селян – 3,9%; садові ділянки (до 0,06 га) – 1,1% до загального підсумку. В західних областях парцеляція зростає, а у східних – скорочується.[6; 7; 9]

Середній розмір площі ріллі у господарствах товарного землеробства (1252 га) має варіацію від 2198 га (Полтавська область) до 152 га (Закарпаття) у звітному періоді, фермерських господарствах – 68,5 га. Динаміка землекористування фермерських господарств має тенденцію до зростання, але їх розмір має суттєві регіональні відмінності. В цілому сільськогосподарський потенціал земельних ресурсів України розподіляється за секторами наступним чином: сектор І – господарства товарного типу, включно фермерські – 22,2 млн. га, зокрема ріллі – 19,4 млн. га; сектор ІІ – господарства окремих громадян – 16,1 млн. га, зокрема ріллі – 11,4 млн. га. Розвиток форм господарювання за юридичними ознаками має пріоритетним

фермерський вектор. Майже половина фермерських господарств має вузьку спеціалізацію, або монокультурне виробництво, що фахівці визнають позитивним лише у тваринництві.

Репрезентовану характеристику сільськогосподарських ресурсів сировинної бази харчової промисловості доповнимо аналізом статистичної інформації про внесення добрив у рослинництві, що офіційно подається тільки для сектору І – сільськогосподарських підприємств. В Україні відсутні ресурси для виробництва фосфорних добрив, а відтак існують проблеми з їх пошуком і внесенням. Так, у 1990 р. на 1 га посівів використовувалося 140 кг діючої речовини, а у 2014 р. – близько 40 кг діючої речовини. Аналогічно, внесення органічних добрив зменшилося з 8,6 т до 0,7 т на 1 га посівної площі, що є фактором втрати гумусу та урожайності, а причиною, серед іншого, – скорочення поголів'я ВРХ в регіонах України.

Слід зазначити, що кількість працівників і витрати праці в сільському господарстві суттєво відрізняються через сезонність виробництва. У першому секторі попит на працю підтримується на рівні 47, а у другому – 16 відсотків від календарного фонду робочого часу. Динаміка кількості працюючих є спадаючою як в цілому, так і в регіонах України. Оцінки кількості працюючих на 100 га ріллі мають регіональну варіацію від 3 до 15 осіб, середня – 7 осіб. У список областей з надлишком ресурсів праці (понад 10 осіб на 100 га) входять Тернопільська, Чернівецька, Івано-Франківська, Вінницька, Хмельницька, Львівська, Волинська області, менше 5 – у Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій і

Луганській областях.[6; 9]

Економічну ефективність сировинної бази харчової промисловості регіонів представимо *інтегральними оцінками продуктивності* сільськогосподарського виробництва як сировинної бази харчової промисловості України. [6; 9]

Аналізуючи продуктивність 1 га посівів (рис. 3) виявлено, що інтегральна продуктивність посівів в сільськогосподарських підприємствах диференційована по території за певними закономірностями. В центрі нашої уваги та в контексті регіонального характеру наших досліджень – це **відмінність** в інтегральних показниках продуктивності **залежно від природних зон**. Так, найвищі показники характерні для сільськогосподарського виробництва лісостепу (Полтавській – 53,3 ; Черкаській – 52,6; Вінницькій – 49,7; Львівській – 49; Тернопільській – 46,9; Харківській – 45,6) та поліській Київській області – 46,2.

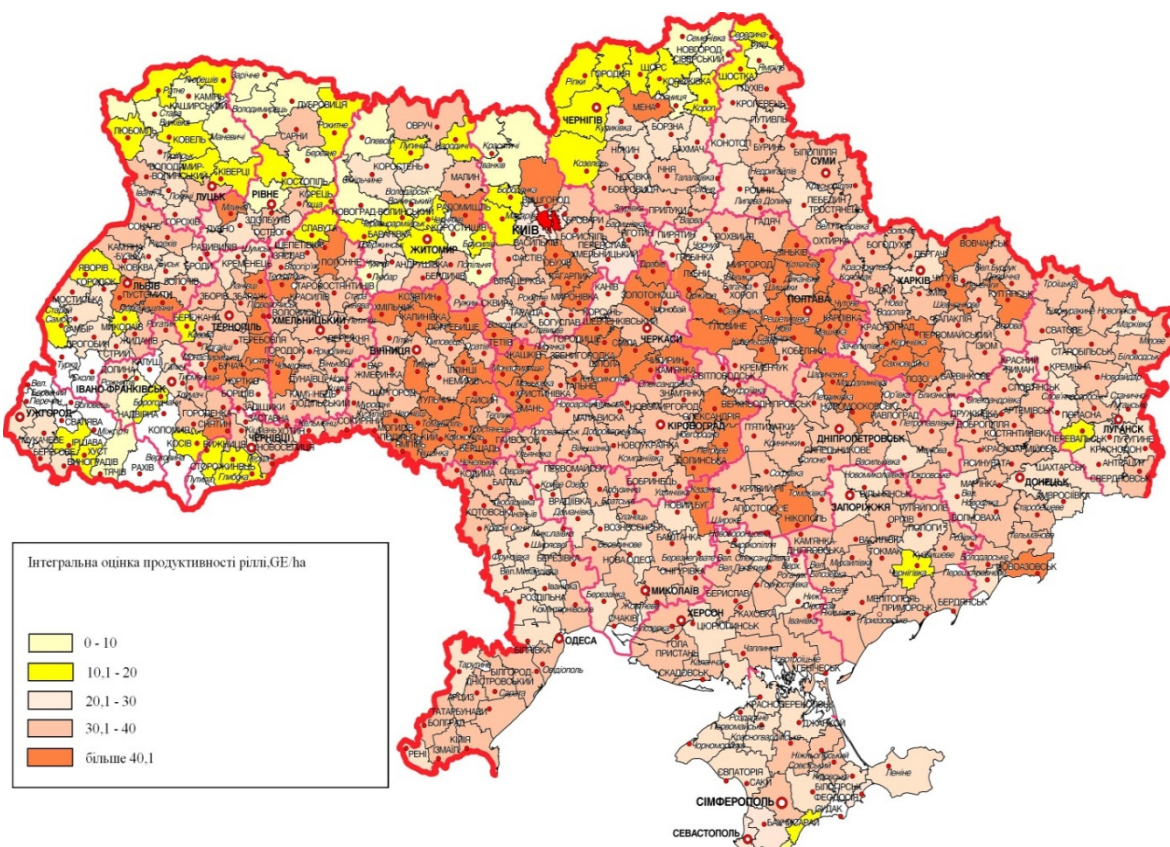

Рис. 3. Інтегральна оцінка продуктивності 1 га ріллі. [6; 9]

Дніпропетровська, Кіровоградська та Рівненська області мали показники в межах 40 – 45. В інших областях інтегральна продуктивність становила менше 39,9, а в Житомирській і Закарпатській областях в межах 30,0 - 33,0. Диференціація зумовлена в першу чергу наявністю в структурі посівів культур з більшою цінністю (кормових одиниць) та різним потенціалом урожайності в даних зонах.

Досвід розвинутих країн свідчить, що при розробленні регіональної політики розвитку виробництва продовольства необхідно враховувати не тільки спеціалізацію (господарства товарного землеробства, скотарство тощо), а й концентрацію виробництва, зокрема за показником ринкової вартості виробленої продукції (*показником ринкового покриття 1 га ріллі*). І в цьому аспекті більш крупне господарство має більше можливостей формування вискоєфективного виробництва, ніж дрібне.

В цьому зв'язку, при розрахунку інтегрального показника ринкового покриття 1 га ріллі спочатку визначаються локальні оцінки як результат множення урожайності окремих культур на ринкову ціну. На другому етапі розраховується інтегральна оцінка як середня

гармонійна з урахуванням структури посівних площ у виробництві сільськогосподарських ресурсів.

Дослідженнями підтверджується той факт, що інтегральна оцінка ріллі суттєво залежить від структури посівів, що є традиційними для секторів сільського господарства. Так само, суттєво відрізняються оцінки в областях і районах з урахуванням спеціалізації.

Узагальнюючи наведений алгоритм розрахунку інтегрального показника ринкового покриття 1 га ріллі, можна сформулювати виробничу функцію продукування продовольчих сільськогосподарських ресурсів як сировинної бази харчової промисловості:

$$W = f(S, \omega, p, U), \quad (2.1)$$

де: **W** – інтегральний показник бруutto-вартості, **S** – площа ріллі, **ω** – галузева структура виробництва (посівних площ), **p** – система цін, **U** – вектор продуктивності ресурсів орних земель.

Отже, в регіональному розрізі спостерігалася варіація показника ринкового покриття 1 га ріллі по території України: по областях від 3 тис. грн. в Закарпатській до 6,8 тис. грн. в Полтавській (рис. 4). Слід відмітити, що в розподілі показника по території країни спостерігається чітка зональність. Так, поліські та гірські райони мають ринкове покриття 1 га ріллі менше 4 тис. грн., а деякі райони лісостепу – понад 8 тис. грн. з гектара.

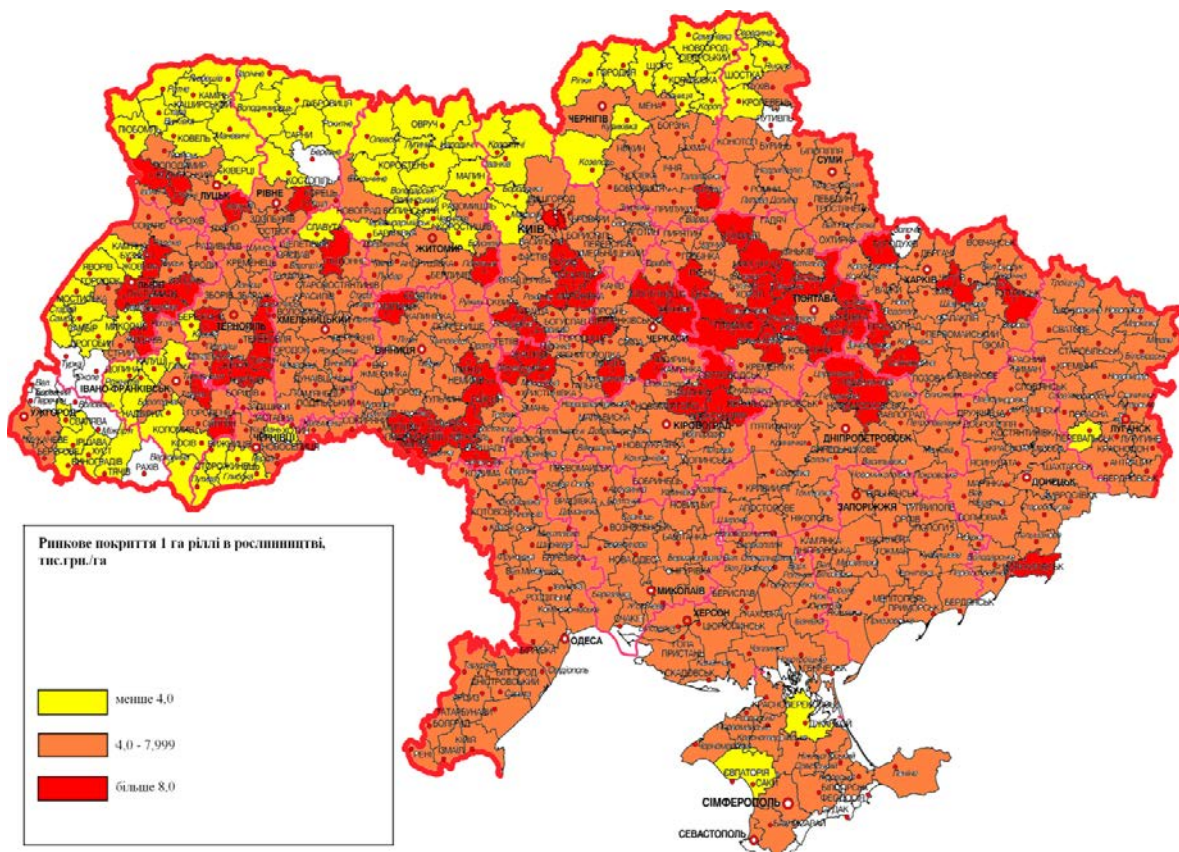

Рис. 4. Ринкове покриття 1 га ріллі в рослинництві.[6; 9]

Водночас необхідно зауважити, що в цілому розв'язок проблеми ефективного виробництва продовольчих сировинних ресурсів України та її регіонів має ставитися у залежність не від структури посівних площ, а реалізації продуктивного потенціалу природних ресурсів. Переваги інтегральної оцінки у тому, що ефективність та економічну безпеку перенесено на ендогенний рівень, на рівень виведення нових сортів, пошуку технологій, обґрунтування системи добрив, засобів захисту рослин, – всього того, що підвищує урожайність або продуктивність худоби.

Територіальна диференціація зважених матеріальних витрат розподілилася наступним чином: найвищі показники витрат спостерігаються в західних областях (Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Рівненській, Тернопільській) на рівні 2,0 – 2,5 тис. грн. на 1 га, найменші – в областях степу та гірських і поліських районах, до 1,0 тис. грн. (рис. 5). Дане явище можна пояснити особливостями спеціалізації сільськогосподарських підприємств різних природних зон України та залежністю витрат від розмірів землекористування.

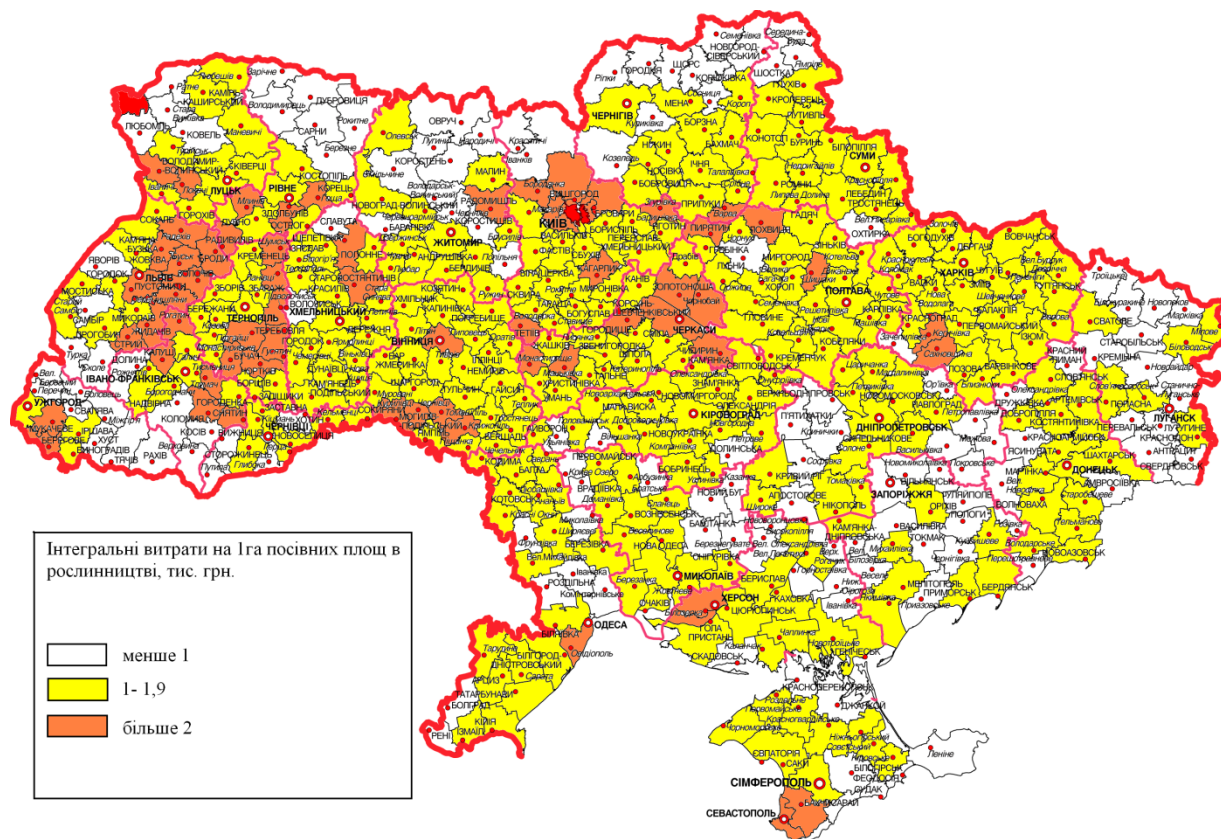

Рис. 5. Зважені матеріальні витрати 1 га ріллі в рослинництві.[6; 9]

Хаотичним був розподіл дотацій та пільг сільськогосподарським підприємствам (рис. 6). Слід відмітити і їх низький рівень, що носить характер розпорошення коштів, а не стимулятора інноваційного розвитку галузі.

Особливістю сільського господарства є сезонність робіт, тому об'єкти матеріально-технічної бази зобов'язані мати оптимальні потужності на 1 га площі ріллі для забезпечення своєчасного їх виконання.

В цьому контексті підкреслимо, що площі орних земель сільськогосподарських підприємств становлять 19,5 млн. га, а вартість основних фондів – 56,1 млрд грн. На 1 га. орних земель найбільша вартість основних виробничих фондів (понад 3 тис. грн.) зосереджена в Львівській, Волинській, Івано-Франківській, Закарпатській, Київській областях. В Дніпропетровській, Донецькій та Рівненській областях припадало від 2,1 до 2,4 тис. грн. на 1 га. ріллі. В решті областей – менше 2 тис. грн. (рис. 7).

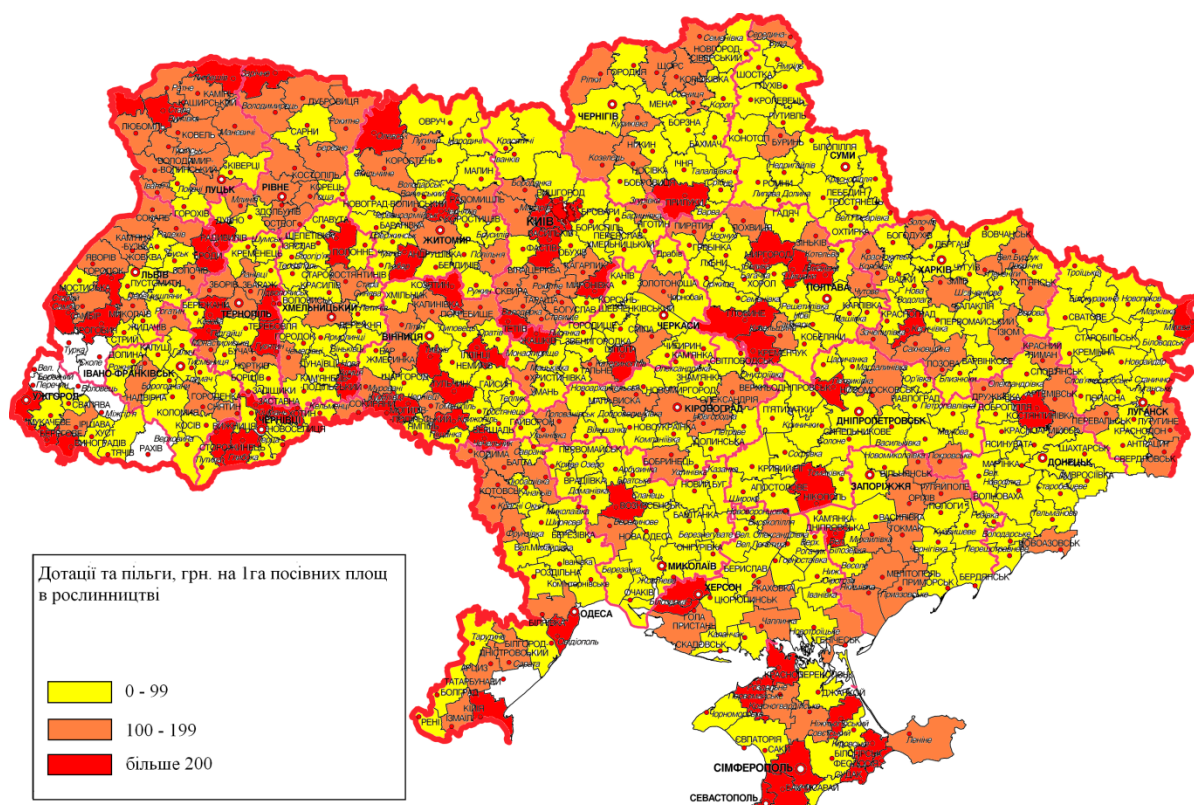

Рис. 6. Дотації і пільги 1 га ріллі в рослинництві.[6; 9]

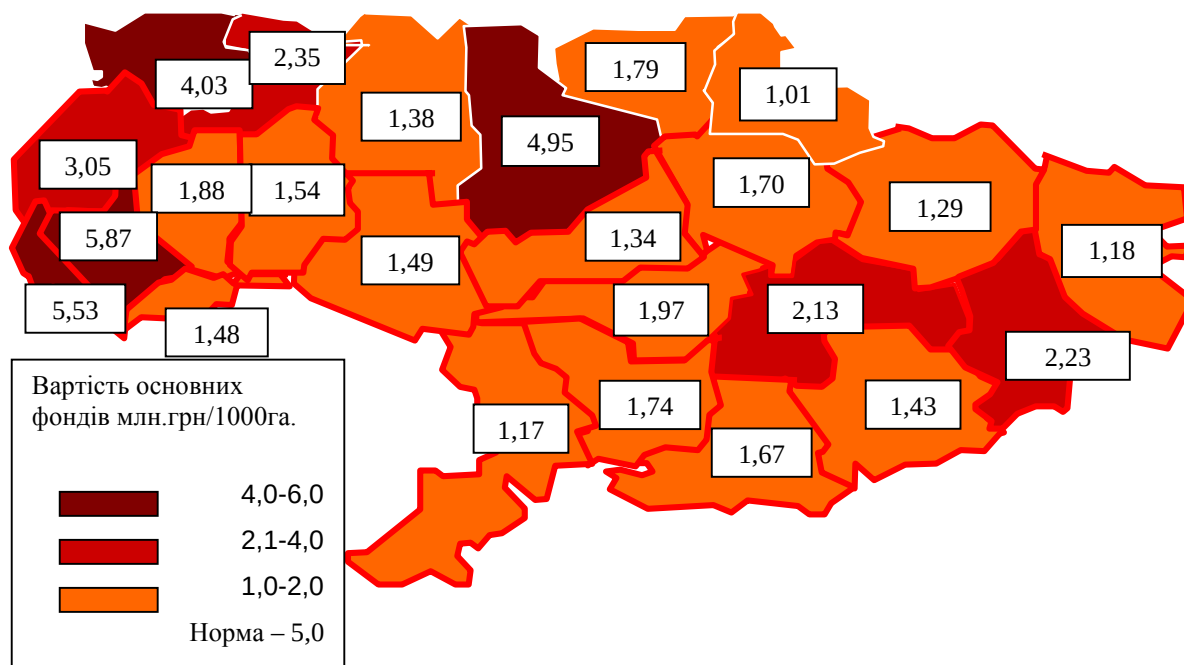

Рис. 7. Вартість основних фондів на 1000 га в сільськогосподарських підприємствах, млн.грн/1000 га.

В структурі фондів сільського господарства України переважали такі їх види як будівлі, споруди і передавальне устаткування (48,8 %), силові, робочі машини та обладнання (36,8 %), транспортні засоби (9,4 %), робоча худоба (5%). Вартість

сільськогосподарських машин становить 20,2 млрд. грн., або 1,03 тис. грн. на 1 га ріллі, що є недостатнім. За розрахунками фахівців, вартість первинних інвестицій для придбання оптимального набору машин в рослинництві має становити 76 тис. грн. на 1 га ріллі.

За останні 25 років в тваринництві кількість скотомісць ВРХ в підприємствах зменшилась з 21 до 1,7 млн., скотомісць свиней з 14 до 2,7 млн. Існують проблеми і в оцінці інфраструктури домогосподарств населення, де зосереджено 34% поголів'я ВРХ та 66% поголів'я свиней. Тому постає гостра проблема відновлення тваринницьких приміщень з відповідною мережею інфраструктури.

Погіршилась фондозабезпеченість сільськогосподарського виробництва, тобто наявність сільськогосподарських машин у розрахунку на одиницю земельної площі. На 1000 га ріллі припадало 10 тракторів, 4 зернозбиральних та 2 кукурудзозбиральних комбайни та 13 бурякозбиральних комбайнів. Понад 12 зернозбиральних комбайни на 1000 га ріллі припадало в Закарпатській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Волинській областях, 4 і менше зернозбиральних комбайни на 1000 га – у степових та східних областях.

Найбільше енергетичних потужностей сконцентровано у Вінницькій, Одеській, Полтавській областях, понад 3,5 млн. кінських сил в кожній; найменше в Закарпатській, Івано-Франківській, Чернівецькій – до 0,3 млн. кінських сил. В свою чергу на 1000 га посівної площі Закарпатська, Чернівецькій та Львівська області мають найвищі показники енергетичних потужностей (понад 4700), що пов'язано з значним скороченням площ СГП. Нижчий від середнього по Україні показник наявності енергетичних потужностей в сільськогосподарських підприємствах на 1000 га посівної площі мали 10 степових областей, що в 2 рази менше потреби (рис. 8, 9).

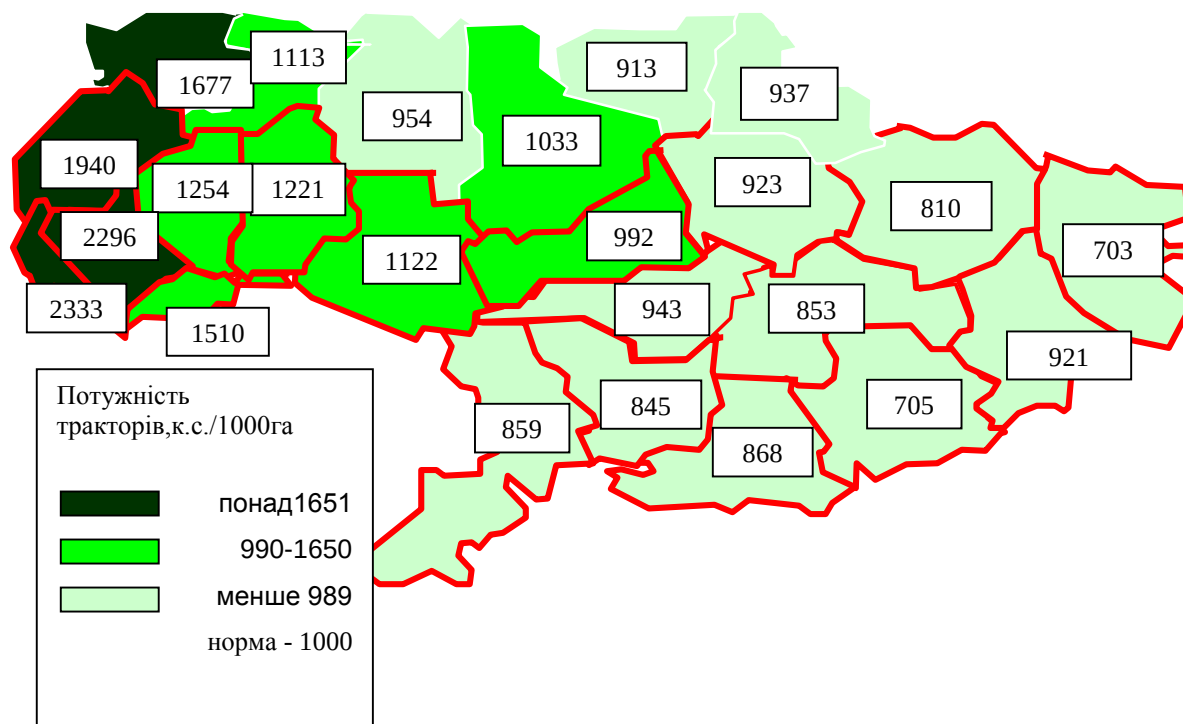

Рис. 8. Потужність тракторів, к.с./1000 га в сільськогосподарських підприємствах.

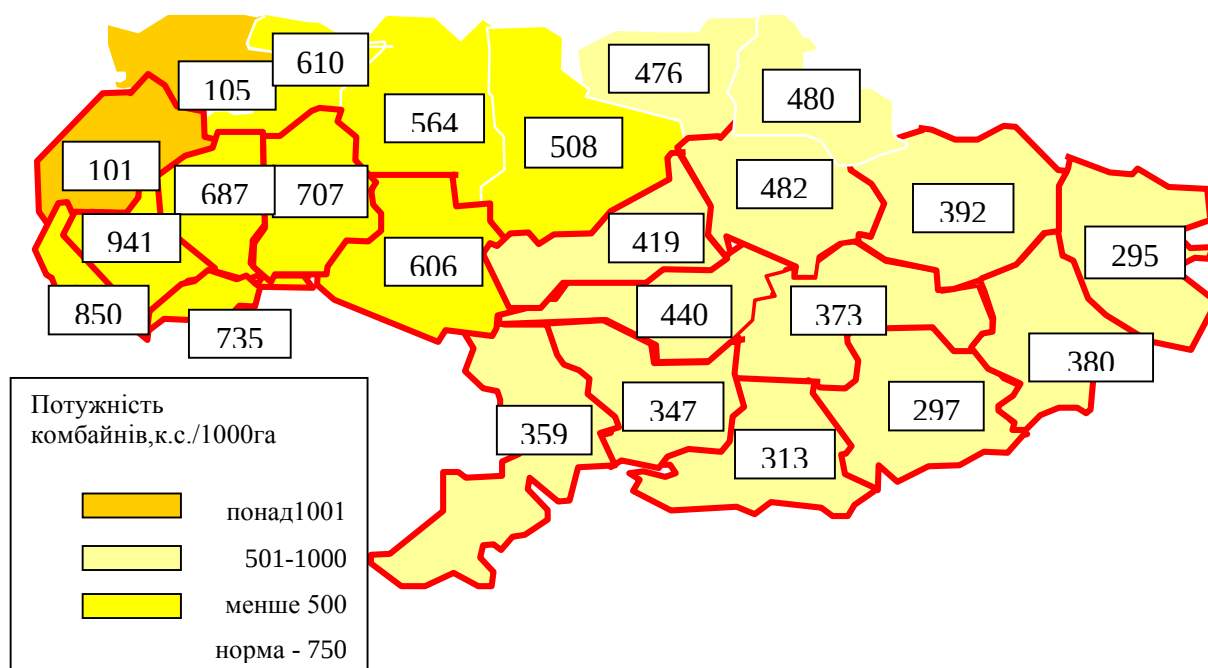

Рис. 9. Потужність комбайнів, к.с./1000 га в СГП.

Найвищі показники електроозброєності притаманні Київській (6113 кВт-год), Волинській та Херсонській областям (більше 5500 кВт-год), найменші – Кіровоградській (1413 кВт-год) та Житомирській (1608 кВт-год).

Отже, узагальнюючи, можна зробити висновок про те, що загальна оцінка техніко-технологічного рівня матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва сировинних ресурсів має диференціацію по регіонах. Високий рівень її розвитку притаманний західним областям (Волинська, Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська), в тому числі за рахунок переходу площ сільськогосподарських угідь в нетоварний сектор, а також Київській області. Середній рівень розвитку матеріально-технічної бази відзначається для зони лісостепу та деяких областей степу (Донецька, Дніпропетровська). Низький рівень розвитку матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва характерний для степових областей, що пов'язано з особливостями їх спеціалізації.

Також слід відмітити недостатнє забезпечення сільськогосподарського виробництва сировинних ресурсів тваринницькими приміщеннями, сільськогосподарськими машинами, комунікаціями для розкриття потенційних можливостей галузі, виснаження матеріально-технічної бази великих товарних підприємств шляхом паювання земель з руйнуванням та втратою майна (сховищ, складів, тваринницьких приміщень, ліній електропередач та водопостачання, машинно-тракторного парку, ремонтних станцій).

Висновки

Основні напрями підвищення техніко-технологічного рівня матеріально-технічної бази та виробничих фондів сільськогосподарського виробництва сировинних ресурсів у регіонах України. Для ефективного функціонування сільськогосподарського виробництва сировинних ресурсів потрібна оптимальна кількість тракторів, комбайнів та інших засобів обробітку ґрунту з урахуванням їх потужності для виконання сезонних робіт в оптимальні агротехнічні строки. Важливо враховувати і секторний аспект – сільськогосподарським підприємствам доцільно використовувати техніку великої і середньої потужності, а домогосподарствам доцільно орієнтуватися на техніку малої потужності.

За оцінками фахівців, парцеляція (подрібнення) товарного землеробства приводить до збільшення потреби у тракторах і нераціонального їх використання через неповне

навантаження. Оптимальною визнається система машин, що оптимізує сезонний обсяг робіт з нормою виробітку на трактор. В зерновому господарстві – це площа від 300 до 400 га, у скотарстві – 50 гектарів. Для господарств змішаного типу діяльності виробнича база, зокрема машинно-тракторний парк повинен відповідати граничним потребам галузі, кратним до 400 га орних земель.

Виробничі фонди та матеріально-технічна база на перспективу пов'язуються з обсягом ріллі. Потреба у тракторах може становити біля 500 тис. машин з середнім виробничим навантаженням біля 60 га ріллі на кожний. Потреба зернових комбайнів становитиме біля 150 тис. одиниць з навантаженням 120 га на прогнозовану площу посівів колосових і соняшника. Потреби сільського господарства України в інших видах техніки, зокрема комбайнів для збирання кукурудзи, силосних культур, цукрових буряків пропорційні площам посівів, але суттєво залежать від парцеляції землекористування. Оптимальним фахівці вважають утримання парку: комбайнів для збирання цукрових коренів – до 20 тис., кукурудзи – 15 тис., силосних культур – 50 тис. одиниць. Обсяг ринкового попиту на трактори й оновлення тракторного парку становитиме 50 -70 тис. машин на рік.[6; 8; 9]

Скорочення суспільних витрат на утримання техніки можливо, якщо формувати систему машинно-тракторних станцій з наданням послуг фермерам на погодинній основі. Подібний досвід накопичено у Німеччині та інших європейських країнах, він існує також і в Україні, зокрема, оранки земельних ділянок в секторі приватних підсобних господарств селян. Підприємництво з надання таких послуг – це інструмент розв'язання проблеми.

Проблема технічної модернізації та переоснащення сільського господарства пов'язується з відновленням машинобудування в Україні. Пріоритетним, за оцінками фахівців, може бути формування науково-виробничих об'єднань з розробки й використання вітчизняної техніки. Оптимізація ціни й потужності вітчизняних тракторів у середньостроковій перспективі може сприяти послабленню та подальшому подоланню монополії компаній, що продають техніку за гранично високими цінами.

Принциповим є питання оновлення та розширення об'єктів матеріально-технічної бази та виробничих фондів сільського господарства. Мультиплікативний ефект може дати самофінансування та самоокупність інвестиційних витрат, що є можливим при достатньому ціновому покритті 1 га ріллі, інвестиційної складової виручки не менше 15% річних, що відповідає терміну використання засобів 7 – 8 років.

За сучасного стану забезпечення продовольством населення Україна потребує відновлення та розширення виробничих фондів та об'єктів матеріально-технічної бази у тваринництві. Зокрема поголів'я ВРХ, за оцінками фахівців, необхідно збільшити до 25 - 30 млн. голів (1 голова на 1 га ріллі), що відповідає продовольчій безпеці та дозволяє підтримувати родючість ґрунту на необхідному рівні.

Література

1. Про забезпечення реалізації Закону України “Про Генеральну схему планування території України”: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 р. № 1291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1291_2002%D0%BF.
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385_2014%D0%BF.
3. Деякі питання продовольчої безпеки. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 № 1379. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-%D0%BF>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. №1158 «Про затвердження Державної цільової програми українського села до 2015 року». [Електронний ресурс].– Режим доступу: www.rada.gov.ua

5. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/show/806-2013-%D1%80>.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Статистичний щорічник «Моніторинг земельних відносин в Україні». – К.: Держгеокадастр, 2015.
8. Пістун М.Д., Мельничук А.Л. Сучасні проблеми регіонального розвитку України: навч. посіб.; 3-тє вид., доп. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. – С. 85 – 87.
9. Хвесик М.А. Продовольча безпека України. / за ред. М.А. Хвесика. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – 159 с.
10. Пасхавер Б.Й. Сучасний стан продовольчої безпеки. / Б.Й.Пасхавер// Економіка АПК. – 2014. - № 4. – С. 5-12.